

Bolj judovski ste, kot ste mislili, II.

Izbor iz knjige *Christian Beginnings and the Dead Sea Scrolls* (prevod po smislu)

Tipologija pri Jezusu, Janezu in mrtvomorskih rokopisih

Tipološki pojmi, kot so puščava, voda in simboličnost števil, imajo bogato vsebino, ki odseva več stoletij trajajočo teološko refleksijo, nastalo na podlagi izkušenj delovanja Boga v zgodovini izvoljenega ljudstva. Razumljivo je, da so novozavezni avtorji te motive v svojem pisanju uporabili v kontekstu z vsebino in pomenom, ki jo je določeni termin v tistem času imel. Vendar bistvena ni bila tipologija sama, temveč resnica, ki so jo s pomočjo teh prijemov želeli izraziti. V tem kratkem pregledu se bomo omejili le na tri pojme: puščavo, (potopitev v) vodo in število dvanajst.

Puščava

Že samó površno branje prvih poglavij S tega pisma nam razkrije velik pomen in širino, ki ga v sebi nosi motiv puščave. Puščava je kraj, kjer Mojzes sreča Boga v gorečem grmu (2 Mz 3,1-12). Puščava je kraj, kamor Bog ukaže Izraelcem, naj ga gredo častiti (2 Mz 3,18). Še več, Mojzes v puščavi oznani faraonu: "Tako govori GOSPOD, Izraelov Bog: »Odpústi moje ljudstvo, da mi bo obhajalo praznik v puščavi!«" (2 Mz 5,1). Puščava je kraj, kjer so bili Izraelci priče Gospodovemu veličastvu (2 Mz 16,10). V puščavi Bog da svojemu ljudstvu mano, nebeško hrano (2 Mz 16,14.32). V puščavi se sklene zaveza (2 Mz 24).

Potovanje izraelskega ljudstva v puščavi po izhodu iz Egipta je model, na katerem te-

meljijo vse kasnejše interpretacije. Puščava je bila včasih pojmovana kot skrivališče in pribežališče. To lahko vidimo v zgodbi o Davidu, ko se je skrival pred Savlom: "David je bival v puščavi v skalnatih utrdbah ..." (2 Sam 23,14). Tudi prerok Elija pred Ahabom in Jezebelo pobegne v puščavo (1 Kr 19,1-8; 17,1-6). Tipologija puščave igra pomembno vlogo tudi pri preroku Izaiju.¹ Celotno poglavje Iz 35 se vrti okoli teme vrnitve iz babilonskega izgnanstva, ki jo spremljajo dogodki v puščavi: "Naj vriskata puščava in goljava, raduje naj se pustinja in naj cvete kakor narcisa" (Iz 35,1). Kakor je bilo v dneh potovanja v puščavi po Izhodu iz Egipta, tako bo videti tudi ob vrnitvi iz izgnanstva: "Tedaj bodo spregledale oči slepih, gluhih se bodo odprla ušesa. Tedaj bo hromi skakal kakor jelen, jezik nemega bo vriskal. Kajti v puščavi se bodo odprli vrelci, v pustinji potoki." (Iz 35,5-6.) Vrnitev, ki je simbolično predstavljena kot oskrba puščave z vodo, je tematsko povezana z izlitjem Božjega duha: "Kajti razlil bom vodo po žejni deželi, potoke po izsušeni zemlji. Razlil bom svojega duha na tvojo zarod in svoj blagoslov na tvoje potomce." (Iz 44,3.)

Že po tej kratki predstavitvi nekaterih drobcev iz mozaika celotne tipologije puščave razumemo, da je bil to tako pomemben in bogat simbol, da ne moremo biti presenečeni, če ga najdemo tudi v besedilih Nove zaveze. Jezus, Janez in eseni so liki, ki so nam iz virov tistega časa najbolj poznani. In vsi so,

ponovno nismo presenečeni, močno povezani prav s puščavo. V Pravilu skupnosti,² v enem izmed najpomembnejših zvitkov kumranske skupnosti, lahko najdemo nazorno namigovanje na Iz 40,3:³

“In ko ti postanejo skupnost v Izraelu v skladu s temi smernicami, naj se ločijo od bivališč mož krivičnosti in gredo v puščavo, da tam pripravijo pot Njemu, kakor je pisano: »V puščavi pripravite pot GOSPODU, zravnajte v pustinji cesto našemu Bogu«” (1 QS 8,12-16.)

Opazimo lahko, da interpretacija zadeva besedilo na dveh ravneh, na metaforični in dobesedni. V dobesedni interpretaciji je razvidna lokacija skupnosti v pustinji blizu Mrtvega morja (puščava), medtem ko na metaforični ravni “pot”⁴ pomeni skupnost samo oz. njen način življenja. Metaforični pomen razloži nekaj vrstic naprej:

“Ne sme razpravljati in se ne prepirati z možmi jame, ampak mora skrivati nasvet Postave med možmi krivičnosti. Razpravlja naj (z) resničnim spoznanjem in pravično sodbo s tistimi, ki izberejo Pot, vsakega v skladu z njegovim duhom, v skladu z vodilom (poslednjega) časa. Vodi naj jih s (spo)znanjem in tako uvaža v skrivnosti čudeža in resnice sredi mož Skupnosti, da bi hodili popolno drug z drugim v vsem, kar jim je bilo razodeto. To je čas, da se pripravi Pot v puščavo. Pouči naj jih o vsem, kar je bilo najdeno in je v tem času potrebno storiti, in loči naj se od vsakogar, ki svoje poti ni odvrnil od vsakršne krivičnosti.” (1 QS 9,16-21.)

Vzporednice s krščanskimi začetki so očitne. Ne samo, da Iz 40,3 sproži povezavo z Janezom Krstnikom, ki se je pojavil v puščavi in oznanjal spreobrnjenje, temveč še bolj to, da je tudi zgodnja krščanska skupnost svoj način življenja, kakor esenska, dojemala kot “Pot” (prim. Apd 9,2'; 19,9,23; 24,14,22). Navidezne podobnosti še ne dokazujejo, da so med kristjani in eseni obstajale kakšne neposredne povezave in vplivi. To lah-

ko uvidimo šele, ko razumemo, kako velike razlike so obe skupnosti (kljub tem navideznim vzporednicam) med sabo ločevale. Uporaba iste tipologije še ne kaže na neposredni vpliv. Dogodki Jezusovega krsta (Mt 3,13; Mr 1,9; Lk 3,21), skušnjav v puščavi (Mt; 4,1-11; Mr 1,12-13; Lk 4,1-13) in pomnožitve kruha v pustinji (Mt 14,15-21; Mr 6,35-44; Lk 9,12-17; Jn 6,1-4) so bili interpretirani v luči starejše tipologije, ki ni bila pod vplivom Kumrana (prej obratno), temveč je črpala iz veliko širšega vira, iz katerega se je napajal nenazadnje tudi Kumran sam. Ne moremo reči, da med zgodnjim krščanstvom in kumransko skupnostjo niso obstajale podobnosti, lahko pa rečemo, da je vzrok zanje v skupni, starejši in širši tipologiji, ki je črpala iz izkustev Izraelcev o delovanju Boga v zgodovini odrešenja in je bila kot takšna odprta za različne poudarke in interpretacije (še posebej, če upoštevamo dejstvo, da je bilo judovstvo zadnjih stoletij pred in po Kristusu precej mnogovrstno).

Voda – potopitev

Ritualno potopitev v vodo za namene očiščenja najdemo v “Mojsesovih zakonih” samih (prim. 3 Mz 11-15). V novozaveznem času je bila večina judovskih domov opremljena z “miqveh”. Šlo je za posebno ritualno banjo oz. majhen bazen za namene obrednega očiščenja. Dejstvo so potrdile številne najdbe na različnih koncih Jeruzalema. Arheološka odkritja pa so enake bazene identificirala tudi v ruševinah Kumrana. Edina razlika je v njihovi velikosti: bazeni v Kumranu so veliko večji kot tisti, odkopani v Jeruzalemu, Jerihi in na drugih lokacijah. Razlog je verjetno v tem, da so jih uporabljale večje skupine ljudi, kar je kumranska skupnost seveda bila, in ne le ožji družinski člani. Določena mesta v besedilih kumranskih rokopisov pričajo o tem, da je bil ta obred zanje pomemben:

Ne sme stopiti v vodo⁶ in se dotakniti pri očiščevanju mož svetosti, kajti ne morejo se očistiti, če se ne odvrnejo od svoje hudobije, saj (ostaja) nečist med vsemi, ki prestopajo njegovo besedo. Nobeden naj se ne družī z njim pri njegovem delu in njegovi posesti, da ga ne bi obremenil (z) zadolženo krivdo, temveč naj se ga ogiblje v vsaki stvari, kajti tako je pisano: "Ogibaj se vsake lažnive stvari." Nobeden izmed mož skupnosti ne sme odgovarjati na njihove razlage katere koli postave ali odloka. Innobeden ne sme ne pojesti ne popiti česar koli od njihovega imetja ali sprejeti česar koli iz njihovih rok, razen za plačilo, kakor je pisano: "Obrnite se proč od človeka, saj je kakor dih v njegovem nosu: koliko je vreden?" Kajti vse tiste, ki niso všteti v njegovo zavezo, je treba izločiti, nje same in vse, kar je njihovo. (1 QS 5,13-18.)

Referenca "ne sme stopiti v vodo" se nanaša na moža krivičnosti, ki ni imel vstopa v obredno vodo. To potrjuje domnevo, da so v Kumranu poznali obred očiščevanja s potopitvijo v vodo. Besedilo v povezavi z odkritji (izkopani bazeni) še posebej poudari kumransko idejo ločevanja čistega in nečistega. Član skupnosti je bil "izoliran" od stikov z drugimi ljudmi, tako v smislu druženja kakor v posedovanju lastnine: "[N]aj se ne družī z njim pri njegovem delu in njegovi posesti /.../ naj se ga ogiblje v vsaki stvari." Člani skupnosti tudi niso smeli biti dojemljivi za drugačno interpretacijo: "Nobeden izmed mož skupnosti ne sme odgovarjati na njihove razlage katere koli postave ali odloka." Sprejeti niso smeli niti njihove stvari: "[N]obeden ne sme ne pojesti ne popiti česar koli od njihovega imetja ali sprejeti česar koli iz njihovih rok."

Nekaj podobnosti v izražanju lahko najdemo pri Janezu Krstniku. V Matejevem evangeliju beremo:

Ko pa je videl, da prihaja k njegovemu krstu precēj farizejev in saducejev, jim je rekel:

"Gadja zalega! Kdo vam je pokazal, kako naj ubežite prihodnji jezi? Obrodite vendar sad, vreden spreobrnjenja. Ne domišljajte si, da lahko v sebi govorite: 'Abrahama imamo za očeta,' kajti povem vam, da more Bog iz teh kamnov obuditi Abrahamu otroke. Sekira je že nastavljena drevesom na korenino. Vsako drevo, ki ne rodi dobrega sadu, posekajo in vržejo v ogenj." (Mt 3,7-10.)

Janezova ostrā zavrnitev "Abrahamovih otrok" kaže na to, da slednjih ni dojemal kot božjih samih po sebi oz. zaradi sklicevanja na skupnega očeta Abrahama in obljubo potomstva, ki mu jo je dal Bog. Njegov jezik je presenetljivo oster, nič manj kot tisti, ki ga najdemo v zgoraj omenjenih kumranskih besedilih. Da bi lahko te ljudi poimenovali "božji ljudje", morajo prej obroditi "sad, vreden spreobrnjenja".⁷ Ti ljudje so se torej hoteli očistiti "na zunaj", tj. s fizičnm dejanjem potopitve (s krstom), ki pa ga ni spremljalo čisto srce oz. sprememba v srcu. Zanašali so se na obljube in privilegije, Janez pa jih zavrne, saj uvidi njihovo držo. Obljuba oz. potopitev sama ne prinese rešitve ("Kdo vam je pokazal, kako naj ubežite prihodnji jezi?").

Težišče na "notranjosti" najdemo tudi v Jezusovih besedah in nauku. Še posebej izstopa v dialogu, ki poteka med njim in farizeji o tem, kaj je nečisto: "Nič ni zunaj človeka, kar bi ga moglo omadeževati, če pride vanj, ampak ga omadežuje to, kar pride iz človeka" (Mr 7,1 sl.). "GOSPOD pa je rekel Samuelu: Ne glej na njegov videz ne na njegovo visoko postavo, kajti odklonil sem ga. Zares, GOSPOD ne vidi, kakor vidi človek. Človek namreč vidi, kar je pred očmi, GOSPOD pa vidi v srce." (1 Sam 16,7.) Končno najdemo prepletajoči se tipologiji vode in krsta tudi pri Pavlu:

Nočem, bratje, da bi vi ne vedeli, da so bili vsi naši očetje pod oblakom, da so šli vsi skozi morje in da so bili v oblaku in morju vsi krščenī v Mojzesa. Vsi so jedli isto duhovno jed

in vsi so pili isto duhovno pijačo. Pili so namreč iz duhovne skale, ki jih je spremljala. In ta skala je bil Kristus. Toda večina izmed njih ni bila Bogu po volji. Popadali so zatorej v puščavi. (1 Kor 10,1-5.)

Ob vsem tem ugotovimo, da ni mogoče natančno odmeriti, kaj je "novega" ali kaj se prepleta s starimi motivi (ki so izpričani v zvitkih) in dobiva novo podobo. Najverjetneje je, da enaka tipologija in uporaba enakih motivov ponovno odseva predpavlinsko in predkrščansko tradicijo. Kar je pomembno poudariti, je to, da se oba do zdaj predstavljena motiva, puščava in voda (prečkanje morja, očiščevanje, krst), med seboj prepletata. Oba namreč v sebi nosita močan naboj o odrešenjskem delovanju Boga v zgodovini Izraelcev.

Tipologija dvanajst

Tudi število dvanajst ima v kontekstu odrešenjske zgodovine izvoljenega ljudstva pomembno vlogo. Dvanajst je bilo Jakobovih sinov (prim. 1 MZ 35,22), ki z majhno izjemo Jožefa in njegovih sinov postanejo patriarhi, tj. voditelji dvanajstih plemen Izraela (1 Mz 49,28). Tipologija števila dvanajst je bila izražena na najrazličnejših ravneh. Tako je Mojzes ob vznožju gore Sinaj zgradil oltar in "dvanajst spominskih kamnov za dvanajst Izraelovih rodov" (2 Mz 24,4). Na duhovniškem naprsniku je bilo dvanajst kamnov: "Kamnov naj bo dvanajst glede na število imen Izraelovih sinov; naj bodo kakor pečati, na vsakem naj bo vrezano njegovo ime, za dvanajst rodov" (2 Mz 28,21). Tipologiji lahko sledimo tudi v času vstopanja v obljubljeno deželo, ko v pripravah na prečkanje reke Jordan Jozue ukaže: "Vzemite si od tukaj iz srede Jordana, z mesta, kjer so nepremično stale noge duhovnikov, dvanajst kamnov in jih ponesite s seboj ter odložite v prenočišču, kjer ostanete čez noč" (Joz 4,3). Avtor besedila Jozuetu sam v usta polaga razlago:

Potem je rekel Izraelovim sinovom: "Ko bodo jutri vaši sinovi povprašali svoje očete in rekli: »Kaj so ti kamni?«, takrat jih poučite in recite: »Po suhem je šel Izrael čez ta Jordan, kajti GOSPOD, vaš Bog, je vpričoval posušil jordske vode, dokler niste prišli na drugo stran; tako kot je GOSPOD storil s Trstičnim morjem, ki ga je posušil, dokler nismo prišli na drugo stran. Naj vsa ljudstva na zemlji spoznajo GOSPODOVO roko, kako močna je. Vi pa se bojte GOSPODA, svojega Boga, vse dni." (Joz 4,21-24.)

Tipologijo števila dvanajst pa najdemo tudi v kumranskih zvitkih. Število se pojavlja v zvezi s strukturo in redom skupnosti, torej v zvitku, imenovanem Pravilo skupnosti: "V svetu skupnosti (naj bo) dvanajst mož in trije duhovniki, popolni v vsem, kar je razodeto iz celotne Postave /.../" (1 QS 8,1-2).

Pojavljanje števila dvanajst lahko najdemo tudi v Vojnem zvitku⁸ v kontekstu napotkov za prihajajočo eshatološko vojno med dobrim in zlom. Imena dvanajstih rodov naj bi bila napisana na prapor, ki bi jih ponesli s seboj v boj: "Na veliki prapor, ki je na čelu vsega ljudstva, naj napišejo 'Božje ljudstvo' ter ime Izraela, Rona in imena dvanajstih [Izra]elovih rod[OV] po njihovih rodovnikih" (1 QS 3,13-14). Dvanajst imen posameznih plemen je moralo biti zapisano tudi na ščit kneza, tj. Mesije: "Na ščit kneza vsega občestva naj napišejo njegovo ime [in] ime Izraela, Levija in Arona ter imena dvanajstih Izraelovih rodov po njihovih rodovnikih in imena dvanajstih poveljnikov njihovih rodov" (1 QS 5,1-2).

Število dvanajst pa ne ostane omejeno na Staro zvezo, temveč je dobro poznano tudi v evangelijem. V mislih imamo seveda dvanajst apostolov, ki naj bi predstavljali vsakega od dvanajstih rodov Izraela. V tem smislu naj bi bil v končno zavezo zajet ves Izrael, vseh dvanajst plemen. Ne preseneti nas več, če Jezus oz. novozavezni pisci uporabijo tipolo-

gijo dvanajst za izražanje Resnice. Simbolika, ki je po eni strani lastna tudi Kumranu, jasno pokaže na to, da ponovno ne gre za kakšno odvisnost ali vplive s strani Skupnosti, temveč kaže preko sebe, na splošno in starejšo tradicijo pomena in uporabe števila dvanajst znotraj celotnega Izraela (tipologiji lahko sledimo vse od začetkov Izraela, Kumran pa je nasprotno, veliko mlajši).

Postavi se vprašanje, ali ima tipologija števila dvanajst znotraj novozaveznega oznanila kakšno povezavo z Janezom Krstnikom. Zaman bi bilo motriti Janezove besede na dobesedni ravni, saj se število dvanajst ne pojavi na njegovih ustnicah v nobenem viru. Vendar se le-ta lahko skriva za besedami njegove ostre kritike:

Gadjja zalega! Kdo vam je pokazal, kako naj ubežite prihodnji jezi? Obrodite vendar sad, vreden spreobrnjenja. Ne domišljajte si, da lahko v sebi govorite: "Abrahama imamo za očeta," kajti povem vam, da more Bog iz teh kamnov obuditi Abrahamu otroke. (Mt 3,7-9.)

Kaj ima torej Janez v mislih, ko omenja kamne? Zgoraj omenjena kombinacija besed se v celotni hebrejski Bibliji pojavi le štirikrat, od tega se trikrat nanaša na dvanajst kamnov Izraela, ki jih po naročilu Jozueta vsako pleme vzame iz dna Jordana (Joz 4,7; 5 Mz 27,4). Mogoče je torej, da je Janez, ki je krščeval v Jordanu, namerno podrezal v kolektivni spomin, ki je dobro poznal simboliko in pomen dvanajstih kamnov. V luči takšne interpretacije je tudi svarilo "kajti povem vam, da more Bog iz teh kamnov obuditi Abrahamu otroke" bolj razumljivo. Poreklo, ki izhaja iz Božje obljube in na katero se zanašajo k Janezu prihajajoči ljudje, ne zadostuje. Svarilo cilja na to, da je tisti temelj, ki je Izrael pripeljal iz puščave čez Jordan in v obljubljeni deželo, le Bog, ne pa navidezni privilegiji, ki si jih sami lastijo.

V tem kontekstu lahko Jezusovo navodilo in poslanstvo dvanajstih (Mr 3,14; 6,7) razumemo kot nekakšno razširitev Janezove tipologije. Reka Jordan je bila torej s poslanstvom apostolov ponovno prečkana. Predstavniki dvanajstih rodov (dvanajsteri) so vnovič vstopili v obljubljeni deželo in tako "obnovili" dvanajst plemen:

Jezus jim je dejal: "Resnično, povem vam: Ko bo Sin človekov ob prerodenju sveta sédel na prestol svojega veličastva, boste tudi vi, ki ste šli za menoj, sedeli na dvanajstih prestolih in sodili dvanajst Izraelovih rodov." (Mt 19,28.)

Verjetno je, da je zgodnje krščansko gibanje imelo za cilj obnovo "znotraj Izraela", kar izpričuje tudi Jakobovo pismo, ki je naslovljeno "dvanajstim rodovom v razseljenosti" (Jak 1,1), ali Prvo Petrovo pismo, kjer jih naslavlja kot izvoljene priseljence v razseljenosti (1 Pt 1,1). Upanje obnove je bilo v prvi generaciji močno (prvi spreobrnjenci so bili Judje), sčasoma pa je zbledelo (tipologija se razširi na ves svet). To začetno upanje lahko najdemo tudi pri Pavlu: "Zdaj pa stojim pred sodiščem zaradi upanja v obljubo, ki jo je Bog dal našim očetom. Dvanajst naših rodov noč in dan časti Boga, ker vztrajno pričakujejo izpolnitev te obljube, mene pa Judje ravno zaradi tega upanja tožijo, o kralj." (Apd 26,6-7.) V tem kontekstu je Pavel imel v mislih bolj upanje na vstajenje, a kljub temu v njem verjetno odseva tudi up na obnovo dvanajstih plemen znotraj zgodnjega porajajočega se krščanstva.

Beseda za konec

Judje so sicer verovali, da je Postava popolna, ker izhaja od Boga, a so se obenem zavedali, da njeno predpostavlja razlago oz. interpretacijo. Ta je bila, kakor smo razgrnili, precej dinamična in je puščala precej svobode. Za pisce novozaveznih besedil (in tudi za kumransko skupnost) Stara zaveza ni bila le orožarna argumentov, temveč je imela na-

nje globlji vpliv, ki se je odražal v načinu mišljenja, podobnosti nazorov.

Novozavezni avtorji so bili organsko vraščeni v starozavezne interpretacije tekstov v luči tedanjega časa (Novo zavezo samo so kristjani začeli razlagati šele kasneje, zlasti od 3. stol. po Kr. dalje). O tem priča dejstvo uporabe npr. iste tipologije, ki pa, kakor smo videli, ni izum ne enega ne drugega, temveč oba presega oz. oba iz njega izvirata in zajemata. Velja namreč, da ni interpretata, ki pri razumevanju besedil ali zgodovinskega dogodka ne bi imel vnaprejšnjih "sodb", ki jih oblikuje zgodovina učinkov njegove kulture. Seveda vsaj, kar se tiče metod interpretacij, temeljnih pojmovanj ipd. Stavek "Bolj judovski ste, kot ste mislili" moramo torej razumeti kot predpostavko, da se z uporabo skupnih osnovnih besed in načinov govorjenja vedno razodeva tudi skupno duhovno ozračje tega okolja in struktura njegove miselnosti. Velja pa, da se lahko v jeziku vselej porajajo nove zveze, ki izražajo povsem novo duhovno izkušnjo: "Vse Sveto pismo priča, da je nastajalo in raslo kot razlaga oz. kot ponovna razlaga obstoječega gradiva" (Krašovec 2001, 28). Zaključimo torej lahko z besedami Jožeta Krašovca: "Nova zaveza je nova in mnogoplastna reinterpretracija Stare zaveze v luči izkušnje o križanem in vstalem Kristusu" (Grant 2000, 5).⁹ Kumranske najdbe so to potrdile.

Seznam referenc:

- Collins, John J., ur. 2006. *Christian beginnings and the Dead Sea scrolls*. Grand Rapids, Michigan: Baker Academic.
- Grant, Robert M. 2000. *Kratka zgodovina interpretacije Biblije*. Prev. Janko Lozar. Ljubljana: Nova revija.
- Krašovec, Jože. 2001. *Med izvirnikom in prevodi = Between original and translations*. Ljubljana: Svetopisemska družba Slovenije.
- Zupet, Janez. 2006. *Kumranski rokopisi*. Ljubljana: Svetopisemska družba Slovenije.

1. Zaradi različnih zgodovinskih okoliščin, ki odsevajo v Izajjevi knjigi, ter raznolikosti literarnih vrst je bila v sodobni svetopisemski kritiki sprejeta teorija, da je Izajjeva knjiga sestavljena iz treh samostojnih delov, ki so jih sestavili različni avtorji v različnih obdobjih. Nastala je teorija o "šoli" Izajjevih učencev, ki so vstopili v slog in misel "učitelja", preroka Izajja (Prvega Izajja 1,1-39,8) iz 8. st. pr. Kr. Iz te skupine naj bi med izgnanstvom nastala knjiga Drugega Izajja (40,1-56,8) in po izgnanstvu knjiga Tretjega Izajja. Vendar obstajajo tudi močni razlogi, da je vsa knjiga delo enega avtorja, preroka Izajja iz 8. stoletja – glavni razlog je enotna misel, ki preveva vso knjigo.
2. Pravilo skupnosti (1QS = 1Q28) je verjetno eno najstarejših besedil, sestavljenih v Kumranu. Po paleografski oceni 1QS postavljajo v čas od 100 do 75 pr. Kr., najstarejši izvod Pravila skupnosti med fragmenti iz četrte vodline pa izvira s konca 2. stoletja pr. Kr. Pravilo skupnosti je zrastle iz potreb, ki jih je narekovalo življenje v skupnosti. Kaže, da je bilo namenjeno učiteljem, varuhom reda in predvsem tistim, ki jim je bilo zaupano uvajanje novih kandidatov za življenje v skupnosti. Pravilo skupnosti je eden najpomembnejših teoloških spisov kumranske skupnosti. Ob specifični zakonodaji vsebuje teologijo, ki so se je v dobi malo več kot dveletne preizkušnje učili tisti, ki so želeli "prestopiti v zavezo pred Bogom" (1QS 1,16). Za teologijo 1QS je po eni strani značilen strog monoteizem, po drugi strani pa kozmični dualizem. Pravilo skupnosti temelji na hebrejskem Svetem pismu. Graditi hoče na pravih ravnanjih, ki so postavljena v Mojzesovi postavi, ne pa jih nadomestiti (Zupet 2006, 67-69).
3. Glas kliče: V puščavi pripravite pot GOSPODU, zravajte v puščini cesto našemu Bogu!
4. "Pot", tj. Življenska vodila in nauk skupnosti; ta izraz je bil v judovstvu dokaj splošen: znan je bil v rabinskem slovstvu, pa tudi v krščanskem (prim. Apd 9,2; 22,4; 24,22). Ta prispodoba poti je izraz značilnega semitskega pojmovanja življenja kot potovanja (prim. izraza "hoditi za Bogom" in "hoditi pred Božjim obličjem"; 1 Mz 5,24; 17,1). Nauk o dveh poteh, o poti kreposti in poti pregrehe, je bil v Kumranu temeljnega pomena (Zupet 2006, 86-87).
5. Medtem je Savel še naprej besnel in grozil s smrtjo Gospodovim učencem. Šel je k velikemu duhovniku in si izprosil pisma za shodnice v Damasku, tako da bi lahko vsakega privrženca Poti, moškega ali ženske, vklenil in prignal v Jeruzalem.
6. Mož krivice (iz konteksta).
7. Kaj to pomeni, najdemo namig v Lk 10,7 sl.
8. Vojni zvitek (1QM = 1Q33) opisuje eshatološko vojno sinov luči proti sinovom teme. Vojna

doseže vrh s posegom samega Boga, ki ima za posledico popolno uničenje Belialove vojske sinov teme, medtem ko zmagoviti sinovi luči uživajo večno odrešenje in blaženost.

Vojni zvitek ne sestavlja literarne enote. Opis vojne je vedno znova prekinjan z bogoslužnimi besedili, zahvalnimi molitvami, himnami in duhovniškimi nagovori. Na nekaj mestih so čudna ponavljanja, daljša himna se ponovi v skoraj dobesedni dvojnici (12,7 sl.; 19,1 sl.). Iz tega sklepamo, da Vojni zvitek zajema izročila različnega izvora in jih ohlapno povezuje med seboj.

Verski pomen vojne nenehno poudarjajo različni obredi, gesla na praporih in orožju, govori in molitve. Vse se dogaja po Božji volji. Tako kot ta nadnaravna bitja se tudi ljudje delijo v sinove luči in sinove teme (1QM 1, 1-2). Sinovi luči so bodisi vsi Izraelci kot dvanajsteri rodovi bodisi samo nekateri izmed njih (sinovi Levija, Juda in Benjamina ter "izgnanci iz puščave", ki naj bi bili zvesti "ostanek" (npr. 1QM 1,1-3; 2,18; 3,13-17; 11,6-13; 12,1-5.13-16; 13,7-13; 15,11; 17,7-8; 19,5-8). Sinovi luči so poimenovani kot Božje ljudstvo, Božje občestvo, možje Božjega deleža, Božji sveti, Božji bataljoni (1QM 1,5.12; 3,2.5.6.13; 4,9; 11,9; 14,5.10.12; 17,8). To so dediči izvoljenega ljudstva,

ki so slišali veličastni glas in ki jih je Bog naučil globokih reči (1QM 10,9-11). V bitki ne zaupajo v svoj meč, ampak, kakor David, v Božje ime (1QM 11,1-12; 13,14). Sinovi teme pa so vojska Belialovega deleža (1QM 1,1.5; 3,6.9; 4,2; 15,2; 16,11). Sporočilo *Vojnega zvitka* je preprosto in jasno. V zadnji bitki med dobrim in zlom bo zmagalo dobro, ker je na njegovi strani Bog.

Eden najpomembnejših virov navdihla za *Vojni zvitek* je Stara zaveza. Poleg izrecnih navedkov je v njem polno namigov na skoraj vse knjige hebrejske Biblije, zlasti na 4 Mz, 5 Mz, Iz, Ezk, Dan in Ps. Avtorji 1QM so v starozaveznih besedilih odkrili vizijo poslednje bitke, v kateri bo hudobija izkoreninjena in osnovana večna oblast Boga in Izraela.

Med novozaveznimi knjigami je opazna sorodnost med 1QM in janezovskimi spisi, predvsem v janezovskem dualizmu, izraženem v obliki temeljnega spopada med lučjo in temo (prim. tudi 1QS 3-4). Celotna knjiga je zasnovana okrog teme eshatološke vojne med dobrim in zlom, ki se je udeležujejo človeška in nadnaravna bitja (Zupet 2006, 129-131).

9. Stavke je vzet iz uvodnega besedila "En Bog – več metod" za slovensko izdajo, ki ga je napisal Jože Krašovec.